

# خانواده یافته‌ها پژوهش

## خانواده پزوهنده

### راهی برای برون رفت از آسیب خانوادگی

خانواده، یکی از نهادهای بنیادی جامعه انسانی است و نقشی مهم در تنظیم زندگی اجتماعی انسان دارد. به بیان دیگر، توانمندی و سلامت زندگی اجتماعی و در نتیجه بهره‌وری یک جامعه تا حد زیادی تحت تأثیر خانواده قرار دارد. انسان‌های سالم و رشد یافته در خانواده‌های سالم پرورش می‌یابند و آسیب‌های اجتماعی گوناگون از خانواده‌های ناسالم نشأت می‌گیرد.

از دیدگاه جامعه شناختی، خانواده، گروه نخستین به حساب می‌آید، یعنی گروهی که فرد به عضویت آن در می‌آید و حساس‌ترین مراحل اجتماعی شدن و فرهنگ‌پذیری را در آن طی می‌کند. خانواده، کارکردهای مختلف از قبیل: تولید مثل، برقراری روابط جنسی، مشروعیت بخشیدن به تمایلات جنسی، حمایت، مراقبت و نگهداری فرزندان، اجتماعی کردن و تأمین نیازهای عاطفی اعضای خانواده را داراست. چنانچه خانواده این وظایف را به نحو مطلوب به انجام رساند، خانواده‌ای کارا خواهد بود و در غیر این صورت، دچار مشکلات و آسیب‌های اجتماعی خواهد شد. از این رو برای کاهش، حذف و اصلاح مشکلات و آسیب‌ها باید راه‌حل‌های آن‌ها را شناخت و عملاً به کار گرفت. به عقیده بارکر (۱۹۸۶)، ملاک‌هایی برای خانواده کارا و بهینه وجود دارد که مهم‌ترین آن‌ها، میزان موفقیت خانواده در حل مشکلات و تأمین نیازهای مادی، عاطفی و معنوی اعضای خود است. پژوهش‌های انجام شده نشان داده است که خانواده‌های کارا، بهینه و مستحکم، دارای ویژگی‌هایی مشترک مانند: تعهد، احترام، ارتباط و صرف وقت برای با هم بودن

و توانایی حل مسئله‌اند. همچنین در مدل مستر نیز خانواده کارا دارای ویژگی‌هایی مانند: حل مسئله (یعنی توانایی خانواده یا زوجها برای حل مشکلات خانوادگی، به‌طوری که عملکرد خانواده در سطحی مؤثر باقی بماند)، ارتباط، نقش‌ها، پاسخ‌گویی عاطفی، مشارکت عاطفی و کنترل رفتار است. به علاوه در مدل ساختاری نیز خانواده کارا و جنبه‌هایی از جمله: ساختار خانواده، انعطاف‌پذیری، همسازی، حل مسئله (میزان توانایی خانواده در روبه‌رو شدن و مذاکره درباره اختلاف نظرها و تعارضات) و مراحل رشد خانواده مورد تأکید و توجه قرار گرفته است.

بر مبنای دیدگاه‌ها و نظریات صاحب‌نظران و پژوهشگران حوزه اولیا و مربیان، از راه ایجاد توانایی پژوهش و حل مسئله در اعضای خانواده‌ها می‌توان آنان را برای مقابله با آسیب‌های خانواده و روبارویی مناسب با آن‌ها آماده کرد. روش‌های فعال و مبتنی بر حل مسئله و پژوهش، کارا تر و اثر بخش‌تر از سایر روش‌ها بوده و استفاده از شیوه حل مسئله باعث خودانگیزی، خودیادگیری و خود راهبری افراد و خانواده‌ها شده است. نظریه‌های ساختاری، کارکردی، تحولی، تعارضی، سیستم‌ها، پیشرفت‌گرایی، گشتالت و میلان به طور معین و مستقیم بر آموزش مهارت‌های پژوهش و حل مسئله به خانواده تأکید کرده‌اند.

پژوهشی که توسط آقایان سید خسرو صادق موسوی و محمد مخاطب، با موضوع «خانواده پزوهنده، راهی برای برون رفت از آسیب‌های خانوادگی» انجام گرفته نیز نشان داده است که آموزش مهارت‌های پژوهش و حل مسئله برای خانواده‌ها کاملاً سودمند و مفید است و می‌تواند در موفقیت تحصیلی

فرزندان، کاهش و حل مشکلات زندگی خانوادگی و همچنین کارآمدی نظام آموزش و پرورش مؤثر باشد. روش‌هایی مانند: اقدام پژوهی، روش کیفی، پس رویدادی و نیمه آزمایشی، مشاهده میدانی و مشکل‌گشایی گروهی، مفیدترین و مناسب‌ترین روش برای این نوع آموزش‌ها تلقی شده است. از میان رسانه‌های آموزشی گوناگون، فیلم و لوح فشرده آموزشی، کتاب و کارگاه حل مسئله تسهیل‌کننده‌ترین رسانه‌ها در آموزش مهارت‌ها تشخیص داده شد و آموزش مهارت‌ها برای افرادی مانند: مشاور خانواده، مدیر مدرسه و عضو انجمن، نسبت به سایر افراد ضروری‌تر و مفیدتر به نظر می‌رسد و تمامی خانواده‌ها، اعم از مشکل‌دار، بدون مشکل، سالم و به‌هنگام به آن‌ها نیازمندند و شیوه‌های آموزش حضوری و گروهی مناسب‌ترین و مؤثرترین شیوه اجرای این گونه آموزش‌ها محسوب می‌شوند.

از جمله هدف‌های پژوهش یاده شده می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ۱- تدوین طرح آموزش مهارت‌های پژوهشی و حل مسئله به خانواده‌ها و فراهم‌سازی زمینه کاربرد آن‌ها در زندگی واقعی خانوادگی.
- ۲- شناخت موضوعات و شیوه‌های آموزش حل مسئله به خانواده‌ها.
- ۳- تقویت خودباوری خانواده‌ها در شناخت مشکلات و آسیب‌های خانوادگی و راه‌های برون رفت از آن‌ها.
- ۴- ایجاد زمینه گسترش تفکر پژوهش و حل مسئله در میان اعضای خانواده.
- ۵- مستندسازی تجربه‌های مفید خانواده‌ها در شناخت مسائل و مشکلات و حل آن‌ها.

منبع: فصل‌نامه خانواده و پژوهش سال دوم - شماره ۳ - پاییز ۱۳۸۴